

LIETUVOS BANKAS

Kredito unijų ir Lietuvos centrinės kredito unijos veiklos apžvalga

2013 m. III ketvirtis

ISSN 2335-819X (ONLINE)

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniams tikslais, jei nurodomas šaltinis.
© Lietuvos bankas, 2013

Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
Tel. (8 5) 268 0028, faksas (8 5) 268 0038

www.lb.lt
info@lb.lt

Kredito unijos. 2013 m. spalio 1 d. Lietuvoje veikė 75 kredito unijos (ataskaitinį ketvirtį gavusi veiklos licenciją pradėjo veikti kredito unija „Saulėgraža“), vienijusios daugiau kaip 147,7 tūkst. narių. Lietuvos centrinei kredito unijai (LCKU) priklausė 63 kredito unijos, 12 – dirbo savarankiškai.

Kredito unijos pradėtos steigti vadovaujantis principu, kad tai bendruomenės pagrindais privačių asmenų savanoriškai įkurtos finansų įstaigos, telkiančios savo narių pinigines lėšas narių ūkiniams ir socialiniams poreikiams tenkinti, teikiant savitarpio paskolas. Dalis kredito unijų ir šiuo metu vykdo savo misiją – jų veikla grįsta kooperatiniais pagrindais, tačiau kai kurios kredito unijos (dažniausiai įsisteigusios didžiuosiuose miestuose), pasirinkusios agresyvią veiklos strategiją, tolsta nuo klasikinio kooperacijos pagrindais grįsto klasikinio kredito unijos veiklos modelio. Šios kredito unijos, taikydamos įvairias rinkodaros programas ir siūlydamos dideles palūkanas už indėlius, pritraukia naujų narių, kurie suinteresuoti iš kredito unijos gaunama asmenine nauda, tačiau **beveik nesirūpinantys sėkminga kredito unijos veikla (nedalyvauja kredito unijų valdymo procese ir neprisideda prie nuostolingai dirbančių kredito unijų finansinės būklės pagerinimo). Ypač didelį susirūpinimą kelia nedidėjantis kredito unijų pajinis kapitalas.**

Lietuvos banko pradėti taikyti sugriežtinti veiklos riziką ribojantys normatyvai ir kai kurioms kredito unijoms taikomi veiklos apribojimai lėmė nuosaikesnį kredito unijų augimą. Šių metų trečiąjį ketvirtį lėčiau augo indėliai ir turtas, lėčiau didėjo ir kredito unijų narių skaičius. Įprastai kiekvieną ketvirtį kredito unijų narių skaičius, padidėdavęs 3 tūkst., ataskaitinį ketvirtį išaugo maždaug 2,4 tūkst. Nuo 2012 m. spalio 1 d. kredito unijose padaugėjo 6,2 tūkst. narių.

2013 m. trečiąjį ketvirtį kredito unijų turtas padidėjo 1,7 proc., o palyginti su 2012 m. spalio 1 d. duomenimis, – 3,5 proc. ir, 2013 m. spalio 1 d. duomenimis, sudarė 2,1 mlrd. Lt, arba 2,7 proc. veikiančių bankų sistemos turto (prieš metus – 2,6 %).

Kredito unijų sistemos kai kurių veiklos rodiklių dinamika

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Suma 2012-10-01, mln. Lt	Suma 2013-07-01, mln. Lt	Suma 2013-10-01, mln. Lt	Pasikeitimas 2013 m. III ketv., proc.	Pasikeitimas per metus, proc.
1.	Turtas (aktyvai)	1 995,0	2 030,6	2 065,5	1,7	3,5
2.	Lėšos bankuose	84,3	34,7	28,7	-17,3	-66,0
3.	Lėšos LCKU	283,0	263,0	267,8	1,8	-5,4
3.1.	Terminuotieji indėliai	143,0	126,6	132,0	4,3	-7,7
4.	Vyriausybės vertybiniai popieriai (VVP)	368,8	529,3	573,1	8,3	55,4
5.	Suteiktos paskolos	1 141,9	1 059,1	1 042,5	-1,6	-8,7
6.	Specialieji atidėjiniai paskoloms	28,6	29,8	39,6	32,9	38,5
7.	Specialiųjų atidėjinių paskoloms ir paskolų santykis (%)	2,4	2,7	3,7	–	–
8.	Įsiskolinimai LCKU	63,5	63,3	65,2	3,0	2,7
9.	Indėliai	1 709,3	1 754,6	1 799,6	2,6	5,3
9.1.	Kredito unijų narių ir asocijuotųjų narių	1 697,9	1 741,7	1 787,6	2,6	5,3
10.	Pajinis kapitalas	224,3	203,4	203,6	0,1	-9,2
11.	Einamųjų metų pelnas (nuostolis)	-0,4	-7,3	-14,1	–	–

Ataskaitinį ketvirtį stebima ryškesnė kredito unijų turto koncentracijos mažėjimo tendencija. Dešimties didžiausių kredito unijų turtas, ilgą laiką sudaręs daugiau kaip pusę visų kredito unijų turto, 2013 m. spalio 1 d. duomenimis,

siekė 49,1 proc. Šį sumažėjimą nulėmė sumažėjęs didžiausių kredito unijų, ypač kredito unijos „Vilniaus taupomoji kasa“ turtas, nors ji ir toliau yra didžiausia kredito unijų sistemoje (turtas sudarė 15,7 % visų kredito unijų turto). Ši kredito unija per Lietuvos banko nustatytą laikotarpį nepašalino inspektavimo metu nustatytų teisės aktų pažeidimų ir veiklos trūkumų, todėl jos administracijos vadovui surašytas administracinių teisės pažeidimų protokolas ir skirta bauda, o kredito unijai ir toliau taikomi veiklos apribojimai.

Kredito unijų turto struktūra ataskaitinį ketvirtį, kaip ir per metus, kito nedaug. Kredito unijos didino investicijas į VVP. Jų investicijos į VVP, padidėjusios iki 573,1 mln. Lt, 2013 m. spalio 1 d. sudarė 27,7 proc. kredito unijų turto. Kaip ir anksčiau, didžiąją jų dalį (61 %) sudarė Lietuvos Respublikos VVP portfelis, 2013 m. trečiąjį ketvirtį padidėjęs 5,4 proc. – iki 347 mln. Lt. Tačiau sparčiau augo investicijos į Europos Sąjungos valstybių narių ir Europos ekonominės erdvės valstybių vyriausybės VVP. Šios investicijos, ataskaitinį ketvirtį išaugusios 12,9 proc. (iki 226,1 mln. Lt), sudarė 39 proc. VVP portfelio. Kredito unijoms didinant investicijas į VVP, lėšos, laikomos bankuose ir LCKU, toliau ir ketvirčio pabaigoje sudarė 14,4 proc. viso kredito unijų turto. **Pažymėtina, kad ypač aktyviai investicijas į VVP didino LCKU nepriklausančios kredito unijos, tikėtina, taip kaupdamos lėšas didesnėms paskoloms, galimai skirtoms įmonių verslo projektams, kurie pasižymi santykinai didesne rizika (panaudojant ir Europos Sąjungos lėšas), finansuoti ateityje. Lietuvos bankas aktyviai stebės, kur panaudojamos iš indėlininkų pritrauktos ir vis kaupiamos, tačiau kreditavimui nepanaudojamos lėšos.**

Reikšmingiausią kredito unijų turto dalį (50,5 %) sudarė paskolų portfelis. Paskolų portfelis 2013 m. spalio 1 d. sudarė 1 mlrd. Lt – pradėjęs mažėti 2012 m. spalio 1 d., jis mažėjo ir 2013 m. trečiąjį ketvirtį. Tai nulėmė kai kurioms kredito unijoms apribotas kreditavimas ir suformuoti specialieji atidėjiniai paskoloms. Paskolų portfelio mažėjimui įtakos turėjo ir apribojimas išduoti dideles paskolas, nes, pagal nuo 2013 m. vasario 1 d. įsigaliojusį didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvo reikalavimą, vienam kredito unijos nariui suteikta paskola negali viršyti 500 tūkst. Lt. Minėti veiksniai ir sugriežtinto kapitalo pakankamumo normatyvo taikymas turėjo įtakos ir paskolų, suteiktų juridiniams asmenims, mažėjimui. Šios didesnės rizikos paskolos, daugiausia skirtos verslui finansuoti, ataskaitinį ketvirtį sumažėjo 16,5 mln. Lt, o jų dalis, prieš metus (2012 m. spalio 1 d.) siekusi daugiau nei 33 proc., 2013 m. spalio 1 d. sumažėjo iki 30 proc. paskolų portfelio. Juridiniams asmenims suteiktos paskolos mažėti galėjo ir dėl to, kad LCKU atlieka antrinį skolininkų, pateikusių paraiškas kredito unijoms (LCKU narėms) paskoloms, didesnėms negu 300 tūkst. Lt, gauti, būklės vertinimą. Pagal LCKU pateiktą informaciją, iki 2013 m. spalio 1 d. įvertinta 53 skolininkų būklė. Dėl kredito unijai tenkančios didelės rizikos nepritarta suteikti paskolas 11 skolininkų, iš jų 5 juridiniams asmenims (3,3 mln. Lt). Sumažėjus kai kuriose kredito unijose paskoloms juridiniams asmenims, sumažėjo ir joms taikomas kapitalo pakankamumo normatyvo dydis. Reikšminga paskolų verslui dalis ir toliau tenka Vilniaus regione veikiančioms kredito unijoms.

Kredito unijoms pradėjus šiek tiek konservatyviau vertinti prisiimamą kredito riziką, ataskaitinį ketvirtį padidėjo specialiųjų atidėjinių paskoloms ir paskolų santykis bei neveiksnių paskolų dalis paskolų portfelyje. 2013 m. spalio 1 d. duomenimis, specialiųjų atidėjinių paskoloms ir paskolų santykis siekė 3,7 proc., tačiau, atsižvelgiant į tai, kad ne visos kredito unijos konservatyviai vertino paskolų portfelius ir sudarė reikiamus specialiuosius atidėjinius, tikėtina, kad paskolų portfelio kokybė realiai yra kur kas blogesnė. **Blogėjantys kredito unijų sistemos paskolų portfelio kokybę apibūdinantys rodikliai (taip pat patikrinimų rezultatai) kelia susirūpinimą dėl kai kurių kredito unijų galimybės susigrąžinti paskolas, taip pat atskleidžia tiek ankstesnių metų neatsakingos skolinimo veiklos rezultatus, tiek bendrai skiriamą nepakankamą dėmesį paskolų rizikos vertinimui dar prieš suteikiant paskolą.** Siekdamas, kad būtų užtikrintas kredito unijų veiklai būdingų rizikų identifikavimas ir efektyvesnis jų valdymas, Lietuvos bankas parengė kredito unijų vidaus kontrolės ir rizikos vertinimo (valdymo) tvarkos projektą, kuris šiuo metu derinamas su asociacijomis, vienijančiomis kredito unijas ir jų narius, bei LCKU.

Kredito unijos, turėdamos ribotas galimybes plėsti teikiamų paslaugų spektrą, tačiau mokėdamos didesnes nei bankai palūkanas už indėlius, yra patrauklios gyventojams. Pateiktų ataskaitų duomenimis, 2013 m. spalio 1 d. kredito unijose vyravo 1,5–2,5 proc. dydžio (kai kuriose – didesnės) palūkanos už populiariausius 12 mėn. trukmės indėlius nacionaline valiuta, todėl, 2013 m. pirmąjį pusmetį mažėję, ataskaitinį ketvirtį indėliai padidėjo 2,6 proc. (45 mln. Lt) ir 2013 m. spalio 1 d. sudarė 1,8 mlrd. Lt. Fizinį asmenų indėliai sudarė didžiausią indėlių dalį (97,2 %). Pažymėtina, kad kredito unijų indėlininkai, dažniausiai suinteresuoti didesnėmis palūkanomis, nesidomi kredito unijų patikimumu, nes, galiojant palankioms indėlių draudimo sąlygoms, kredito unijos bankroto atveju jie nukenčia mažiausiai (prarandamas tik pajinis įnašas, jei indėlis neviršija draudžiamos sumos).

Lėčiau augęs kredito unijų narių skaičius ir mažėjęs paskolų portfelis turėjo reikšmės kredito unijų pajinio kapitalo pokyčiui. 2013 m. trečiąjį ketvirtį pajinis kapitalas padidėjo nedaug ir 2013 m. spalio 1 d. sudarė 203,6 mln. Lt. Tai patvirtina teiginį, kad pajinis kapitalas, sukauptas iš pajinių įnašų teikiant paskolas, yra nestabilus, nes, sugrąžinus paskolą ar jos dalį, tokie pajiniai įnašai dažnai yra gražinami. Be to, iškilus sunkumams, kredito unijos nariai, kurie yra ir kredito unijos savininkai, nenori mokėti papildomų įnašų į kapitalą ir prisiimti atsakomybės už kredito unijos

veiklos rezultatus. Atkreiptinas dėmesys, kad kredito unijos nemokumo atveju nariai, paėmę paskolas iš kredito unijų, nukentėtų labiausiai – jie prarastų pajinį įnašą, kuris sudaro ne mažiau kaip dešimtadalį paskolos sumos.

Pateiktų ataskaitų duomenimis, nuo metų pradžios 43 kredito unijos uždirbo 7,4 mln. Lt pelno, tačiau 32 kredito unijos dirbo nuostolingai ir patyrė 21,6 mln. Lt nuostolių, nulėmusių nuostolingą 2013 m. devynių mėnesių kredito unijų sistemos veiklą – patirta 14,1 mln. Lt nuostolių (2012 m. tą patį laikotarpį patirti nuostoliai sudarė 0,4 mln. Lt). **Didžiausią nuostolį (9,3 mln. Lt) patyrė kredito unija „Vilniaus taupomoji kasa“.** Atkreiptinas dėmesys, kad ši kredito unija 2013 m. spalio 1 d., pateiktų ataskaitų duomenimis, dar nebuvo pašalinusi inspektavimo metu nustatytų teisės aktų pažeidimų ir veiklos trūkumų, todėl, įvykdžius nurodymus ir suformavus reikiamus specialiuosius atidėjinius, atitinkamai keistųsi ir finansinis rezultatas.

Pagrindinė kredito unijų nuostolingos veiklos priežastis – kredito unijų patirtos paskolų vertės sumažėjimo išlaidos (27,5 mln. Lt), 41,6 proc. didesnės nei praėjusių metų tą patį laikotarpį. Didėjant VVP portfeliui, nuostolį sumažino gautas pelnas iš operacijų vertybiniais popieriais, siekęs 6,5 mln. Lt (35 % didesnis nei praėjusių metų tą patį laikotarpį).

Pažymėtina, kad dauguma kredito unijų pertvarko savo veiklą taip, kad būtų vykdomi sugriežtinti veiklos riziką ribojantys normatyvai. Pateiktų ataskaitų duomenimis, 2013 m. spalio 1 d. kredito unijų sistemos likvidumo rodiklis sudarė 57,37 proc. Visos kredito unijos užtikrino šio normatyvo vykdymą ir turėjo pakankamą likvidžiojo turto atsargą grynajam netenkamam pinigų srautui padengti (aukštos kokybės likvidusis turtas sudarė 407,5 mln. Lt, o grynasis netenkamų pinigų srautas – 15 mln. Lt). Kredito unijų sistemos kapitalo pakankamumo rodiklis ataskaitinę datą sudarė 19,76 proc., tačiau **dviejų kredito unijų**, kurių paskolų portfelio reikšmingą dalį praėjusią ataskaitinę datą sudarė paskolos, suteiktos asocijuotiesiems nariams (juridiniams asmenims), kapitalo pakankamumo **rodikliai buvo mažesni už reikalaujamus. Aštuonios kredito unijos** ataskaitinę datą neužtikrino didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvo vykdymo.

Kai kurioms kredito unijoms (daugiausia po atliktų inspektavimų) buvo nustatyti terminai, iki kurių jos įpareigtos užtikrinti normatyvų vykdymą, o kai kurios ėmėsi priemonių ir pateikė Lietuvos bankui informaciją, kad 2013 m. spalio mėn. jau vykdo veiklos riziką ribojančius normatyvus. Kredito unijoms, sistemingai nevykdančioms veiklos riziką ribojančių normatyvų arba nustatytais terminais neužtikrinusioms jų vykdymo, taikomos Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatyme numatytos poveikio priemonės. Pažymėtina, kad informacija apie kiekvienos kredito unijos metų ir kiekvieno ketvirčio pagrindinius veiklos rodiklius ir veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymą skelbiama viešai Lietuvos banko interneto svetainėje¹.

Darbo grupė, kurią sudarė Finansų ministerijos, Lietuvos banko, kredito unijas vienijančių asociacijų ir LCKU atstovai, parengė kredito unijų veiklą reglamentuojančių įstatymų projektus, siekiant užtikrinti saugią ir patikimą kredito unijų veiklą, nustatant tinkamą pusiausvyrą tarp kredito unijų plėtros ir jų galimybių amortizuoti su rizikos prisiėmimu susijusius nuostolius. Darbo grupės narių bendru sutarimu nuspręsta, kad kredito unijos privalės formuoti kapitalą vadovaudamosi pasitvirtinta kapitalo formavimo politika, parengta pagal Lietuvos banko nustatytas Kredito unijų kapitalo formavimo taisykles. Be to, atsižvelgiant į kredito unijų sektoriuje vykstančius pokyčius ir siekiant pagerinti kredito unijų reguliuojamąją ir priežiūrinę aplinką, Lietuvos banke sudaryta darbo grupė problemoms kredito unijų sektoriuje spręsti.

Lietuvos centrinė kredito unija. 2013 m. spalio 1 d. LCKU vienijo 63 kredito unijas.

LCKU turtas, 2013 m. trečiąjį ketvirtį šiek tiek padidėjęs, 2013 m. spalio 1 d. sudarė 339,5 mln. Lt. Pagrindinė turto didėjimo priežastis – 2 proc. (iki 251,8 mln. Lt) padidėję kredito unijų LCKU narių indėliai, kurie ir toliau buvo pagrindinis LCKU turto finansavimo šaltinis (jais finansuojama 74 % LCKU turto). Didžiausią LCKU turto dalį (63,1 %) sudarė investicijos į Lietuvos Respublikos VVP (kitų šalių VVP neturi), 2013 m. spalio 1 d. duomenimis, siekusios 214,3 mln. Lt. LCKU lėšos bankuose, ataskaitinį ketvirtį sumenkusios 4,6 karto (iki 1,6 mln. Lt), sudarė nereikšmingą turto dalį.

LCKU narėms suteiktų paskolų portfelis ataskaitinį ketvirtį truputį padidėjo ir 2013 m. spalio 1 d. viršijo 65 mln. Lt. Kredito unijoms suteiktos subordinuotosios paskolos ir toliau sudarė reikšmingą LCKU paskolų portfelio dalį (45 %). 2013 m. spalio 1 d., pateiktų ataskaitų duomenimis, paskolų portfelio kokybė buvo gera: nebuvo suformuota specialiųjų atidėjinių paskoloms, nebuvo ir paskolų, kurių periodiniai mokėjimai uždelsti ilgiau negu 60 dienų. Pagal LCKU kartu su 57 kredito unijomis pasirašytą sutartį su Verslumo skatinimo fondo valdytoju (INVEGA) dėl 50 mln. Lt vertės

¹ Lietuvos bankas pateikia informaciją, gautą iš pačių kredito unijų sudarytų finansinių ataskaitų.

mikrokreditavimo projekto valdymo, iš Verslumo skatinimo fondo kredito unijoms suteikta 33,4 mln. Lt paskolų smulkiam verslui finansuoti.

LCKU likvidumo palaikymo rezervas (formuojamas LCKU narių įmokomis) 2013 m. trečiąjį ketvirtį beveik nepakito ir sudarė 16 mln. Lt. Stabilizacijos fondas minėtu laikotarpiu padidėjo 0,9 mln. Lt – iki 7 mln. Lt. Pažymėtina, kad, **turėdama tokio dydžio fondą, LCKU nepajėgi spręsti didesnių kredito unijų mokumo problemų.**

Ataskaitinį ketvirtį LCKU pajinis kapitalas, grąžinus Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2011 m. pabaigoje jos įsigyto papildomo pajaus dalį, sumažėjo 0,2 mln. Lt ir 2013 m. spalio 1 d. sudarė 31,4 mln. Lt.

LCKU 2013 m. devynių mėnesių veiklos rezultatas –1,3 mln. Lt pelno, kuriam didžiausią įtaką turėjo palūkanų pajamos, gautos už investicijas į VVP (2012 m. tą patį laikotarpį gautas pelnas sudarė 759 tūkst. Lt).

LCKU likvidumo bei kapitalo pakankamumo normatyvai ir toliau buvo vykdomi su nemaža atsarga.